

Verkenning naar de versterking van praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

Samenstelling stuurgroep

- Liesbet van Zoonen - voorzitter van de stuurgroep. Lid Raad voor Cultuur, Dean Graduate School for Social Sciences and Humanities, hoogleraar SociologieErasmus Universiteit Rotterdam
- Jeroen Chabot – Dean/executive director Willem de Kooning academie, Hogeschool Rotterdam
- Jan Jaap Knol – Directeur-bestuurder Boekman stichting
- Bert Verveld – President Executive Board at Amsterdams University of the Arts
- Richard Slotman - Directeur Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA

Klankbordgroep

- Rogier van Rijn - Associate lector Codarts
- Debbie Straver - Coördinator Platform Kunst ≈ Onderzoek

Uitvoering

- Martje van Ankeren, programmamanager Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA, projectleider verkenning
- Yolanda Gagliardi en Paul Poortvliet, Bosman & Vos.

Opmaak door Anne De Vos Student Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
Foto's zijn met toestemming om te gebruiken aangeleverd door betrokken onderzoekers
Foto bij project Re- source is gemaakt door fotograaf Ralph Kämena.

Dank aan iedereen die heeft bijgedragen aan de tafelsessies

Maart 2020

Inhoudsopgave

Aanleiding en doel van deze verkenning	5
1. Belang praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen	7
1.1. Praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen	7
1.2. Het belang van kunstonderzoek en de urgentie om het te versterken	8
2. Adviezen verterking praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen	11
Aanbrengen van focus en samenhang	11
Vergroten van de onderzoekscapaciteit	13
Verhogen kwaliteit van onderzoek en methodologieontwikkeling	14
Werken aan duurzame netwerken	16
Vergroten van zichtbaarheid en herkenbaarheid	19
Uitbreiding financiering	20
Bijlage 1: Samenvatting van adviezen	23
Adviezen aan College van Bestuur	23
Adviezen aan lectoraten	23
Adviezen aan Regieorgaan SIA	24
Adviezen aan het ministerie van OCW	24
Bijlage 2: Overzicht van kunsthogescholen en lectoraten	25
Hogescholen die kunstonderwijs aanbieden en onderzoek doen binnen de kunsten	25
Onderzoeksgroepen	26
Bijlage 3: Aanpak van de verkenning	29
Aanpak	29
Samenstelling stuurgroep	29
Klankbordgroep	29
Deelnemers aan bijeenkomsten	29
Bijlage 4: Relevante regelingen van Regieorgaan SIA	30
Interviews	30
Team dat de verkenning heeft uitgevoerd	30

Aanleiding en doel van deze verkenning

Aanleiding en doel van deze verkenning

De kunsten en de creatieve industrie zijn van intrinsieke waarde voor de cultuur, economie en samenleving in Nederland door de hoogwaardige en inspirerende kwaliteit van hun vele culturele vormen en ontwerpen. In toenemende mate leveren zij eveneens een belangrijke bijdrage aan grote transitiegebieden als het klimaat, sociale cohesie, nieuwe bedrijvigheid en technologie. De creatieve industrie en de ontwerpsector zijn snel groeiende bedrijfstakken¹ en niet voor niets hebben zij een sleutelrol in het nieuwe missiegedreven innovatiebeleid in de zesde Kennis en Innovatieagenda, Maatschappelijk Verdienvermogen.²

Deze kracht van de kunsten- en creatieve sector staat echter al geruime tijd onder druk, in het bijzonder door de afnemende mogelijkheden om autonoom onderzoek te verrichten naar de verbetering van de eigen praktijken en naar de toepassingen in andere maatschappelijke sectoren. De Raad voor Cultuur heeft er in de afgelopen jaren in zijn adviezen herhaaldelijk op gewezen dat “het huidige cultuurbestel onvoldoende ruimte biedt voor zaken als talentontwikkeling, professionalisering, creatie en vakinhoudelijke verdieping (discours, debat, onderzoek)³. Het onderzoek dat aan kunsthogescholen en andere kunstopleidingen van de hogescholen plaatsvindt, biedt een unieke mogelijkheid om deze lacunes (deels) op te vullen.

Leeswijzer

De resultaten van deze verkenning staan in deze rapportage. Wat onder praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen verstaan wordt, komt in *hoofdstuk 1* aan de orde. Verder gaan we in op de relevantie en de urgentie om dit type onderzoek verder te versterken. In *hoofdstuk 2* geven we adviezen, die geordend zijn in zes opgaven rond: focus, onderzoekscapaciteit, kwaliteit, verbinding, netwerkvorming, zichtbaarheid en

Hogescholen verrichten praktijkgericht onderzoek en vanuit de context van de kunstopleidingen betekent dit onderzoek dat gaat over de eigen vakkundigheid, materialenkennis en creativiteit. Dit soort onderzoek draagt bij aan de ontwikkeling van het beroep, de (nieuwe) rol van de kunstenaar in de samenleving en aan de ontwikkeling van het kunstonderwijs. Daarnaast wordt aan de hogescholen onderzoek verricht naar de snijvlakken tussen creativiteit en andere sectoren. Daarom is praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen een inspiratiebron voor innovatie en vernieuwing van zowel de kunstpraktijk zelf, als van de aanpak van economische en sociale maatschappelijke vraagstukken. Deze potentie is groot maar wordt nu nog niet optimaal benut. Om deze bijdrage beter te kunnen leveren is het noodzakelijk om het onderzoek in deze context te versterken.

Daarom hebben de bestuurders van de kunsthogescholen eind 2018 contact opgenomen met het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht onderzoek SIA, met een verzoek om ondersteuning van de capaciteitsopbouw in onderzoek aan kunsthogescholen⁴. Dit verzoek was de aanleiding voor Regieorgaan SIA om in 2019 te starten met een *verkenning* naar de mogelijkheden om de onderzoeksgroepen aan kunsthogescholen verder te versterken (voor een compleet overzicht van kunsthogescholen en onderzoeksgroepen, zie bijlage 1).

financiering. De voorbeelden die in dit adviesrapport worden gepresenteerd zijn verzameld via het platform kunst~onderzoek, een samenwerking tussen Nederlandse kunstlectoraten. Alle voorbeelden zijn na te lezen via: <https://kunst-onderzoek.nl>

In de bijlagen staat achtergrondinformatie over de hogescholen en de aanpak van de verkenning.

1 Rutten e.a. (2019) Monitor creatieve industrie 2019 Nederland, top-10 steden, creatieve bedrijven en beroepen. Stichting Media Perspectives, december 2019

2 Kennis en Innovatieagenda Maatschappelijk Verdienvermogen. V4.2 24 oktober 2019

3 Cultuur Dichtbij, Dichtbij Cultuur, 2019, p. 35

4 Brief aan Regieorgaan SIA “Verzoek verkenning capacitybuilding, 17 september 2018. Namens de bestuurders van kunsthogescholen

Belang praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

1. Belang praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

Deze verkenning richt zich op praktijkgericht onderzoek aan hogescholen waar zowel kunstonderwijs wordt gegeven als onderzoek wordt gedaan. Er zijn in totaal 13 hogescholen die hier onder vallen. Hiervan zijn zeven hogescholen monosectoraal, dat wil zeggen: alleen gericht op het kunstdomein. De overige vijf vallen onder een brede hogeschool. Als er in dit advies gesproken wordt van ‘kunsthogescholen’ worden al deze 13 hogescholen bedoeld. Binnen deze hogescholen zijn er in totaal 52 onderzoeksgroepen actief in het domein van de kunsten, de volledige lijst van deze groepen is te vinden in bijlage 2.

1.1. Praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

Praktijkgericht onderzoek kenmerkt zich doordat de onderzoekers gedurende het gehele onderzoeksproces nauw samenwerken met de praktijk. Om dit te kunnen realiseren vindt praktijkgericht onderzoek vrijwel altijd plaats in netwerken en is het onderzoek vaak kortcyclisch. Specifiek voor het domein van de kunsten geldt dat het ook kan gaan om onderzoek dat de kunstenaar/maker zelf uitvoert om de eigen praktijk te verkennen en te vernieuwen. Het praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen beslaat een breed veld van muziek, theater, dans, kunsteducatie, design, beeldende kunst, film, bouwkunst, mode, (interactieve) media, circus en cross-overs tussen deze terreinen. We kunnen binnen de grote diversiteit aan de kunsthogescholen drie vormen van onderzoek onderscheiden:

1. *Artistiek onderzoek*⁵ in en door de kunsten zelf. Hierbij staat de kunstpraktijk, de praktijk van het maken en uitvoeren centraal. De eigen kunstpraktijk vormt zowel de aanleiding als het onderwerp van het onderzoek. Wanneer dit in samenhang met technologische innovatie gebeurt, spreekt men van *art-science*. Het artistieke proces wordt gezien als de belangrijkste manier om maatschappelijke ontwikkelingen of subjectieve processen te begrijpen. Het resultaat van het artistieke onderzoek behoort tot het terrein van de cultuur.
2. *Onderzoek* dat ten behoeve van een andere praktijk wordt uitgevoerd, al dan niet in samenwerking met andere disciplines en onderzoekers. Het gaat hier vaak om *ontwerpend onderzoek* waarin het doel is om werkende-weg tot een verbetering van een bestaande maatschappelijke praktijk te komen.

Binnen dit type onderzoek werken kunstenaars aan vernieuwingen, samen met alle mogelijke partijen. Er is in de regel sprake van co-creatie en meerdere belanghebbenden.

3. *Onderzoek naar of over de kunsten*. Bijvoorbeeld binnen bestaande vakgebieden (geschiedenis, sociale wetenschappen, gezondheidswetenschappen, cultuurstudies etc.) of gericht op kunsteducatie.

In deze verkenning gaat het vooral over de versterking van het praktijkgericht onderzoek van de eerste twee vormen, omdat kunsthogescholen de primaire plek zijn waar kunstenaars en ontwerpers dit type onderzoek kunnen leren, en in de lectoraten en kenniskringen kunnen uitvoeren. Dit omdat er geen pendant van het kunstvakonderwijs is aan de universiteiten. De mogelijkheden voor studenten om onderzoek te doen zijn tot op heden aan hogescholen nog beperkt tot de bachelor en masterfase. Er is nog geen ‘derde cyclus’⁶ in het kunstvakonderwijs, maar in de nieuwe strategische agenda hoger onderwijs⁷ wordt wel aangegeven dat hier ruimte voor gaat komen. De onderzoeksfunctie versterkt de innovatie van de vakgebieden en de opleidingen maar biedt ook een extra carrièrepad voor studenten en docenten en draagt daarmee ook bij aan de ontwikkeling en het behoud van wetenschappelijk en artistiek talent. Zij krijgen de gelegenheid om ook in Nederland verdiepend onderzoek te doen, zoals in veel omringende Europese landen al gangbaar is.

⁵ Artistic Research (AR) is an umbrella term that references a wide range of distinct approaches to research that embrace creative processes as integral modes and methods of inquiry. Embracing Practice as Research, Performance as Research, Practice-led Research, Research Creation, and many other distinct but closely affiliated practices, AR prioritizes creative activity as a means of expanding the epistemological horizons of research within and beyond the academy (Bruce Barton, 2017).

⁶ Aan de eerste (bachelor) en de tweede (master) van het Bologna akkoord, is in 2003 in het communiqué van Berlijn een derde cyclus toegevoegd (doctoraat). Daarmee is het belang van onderzoek als een integraal deel van het Europees hoger onderwijs onderstreept.

⁷ Houdbaar voor de toekomst (2019) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/02/bijlage-1-strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek-houdbaar-voor-de-toekomst>

1.2. Het belang van kunstonderzoek en de urgentie om het te versterken

De relevantie en het belang van praktijkgericht kunstonderzoek is nauw verbonden met het bredere maatschappelijke belang van de creatieve- en culturele sector. Dit belang is door verschillende adviesorganen onderstreept.

In verschillende sectoradviezen⁸ benadrukt de *Raad van Cultuur* dat er een tekort is aan onderzoeks- en experimentele ruimte, waardoor de artistieke ontwikkeling en de kwaliteit van de culturele sector op lange termijn risico lopen. Het gaat hier om onderzoek voor de artistieke praktijk die in het geding is gekomen door de bezuinigingen op de cultuurbegroting. Terwijl creativiteit dé grondstof is voor innovatie en creativiteit kan worden gestimuleerd door talent meer ruimte te bieden, zodat hun potentieel voor de samenleving en de economie beter kan worden ingezet. In het advies ‘Ontwerp voor de toekomst’ (met als ondertitel ‘pleidooi voor creatieve reflectie op maatschappelijke vraagstukken’) wordt deze rol van onderzoek sterk benadrukt. ‘De sector’ is gebaat bij een breed scala aan onderzoekspraktijken: van hightech academisch tot ambachtelijk materieel. De raad moedigt de sector óók aan zijn eigen onderzoekstraditie te versterken, bijvoorbeeld door in de kunstvakopleidingen een onderzoekspraktijk te stimuleren. Ontwerpers zouden dan ook beter aansluiting moeten krijgen bij de financieringsbronnen, zoals NWO en SIA⁹.’

De *Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* stelt dat kunst en cultuur essentiële onderdelen van een innovatief ecosysteem zijn. Ook voor de regionale economische ontwikkeling wordt groot belang gehecht aan de creatieve industrie en aan creatief werk¹⁰. Internationaal blijkt uit verschillende onderzoeken dat creatieve skills hoog scoren in lijstjes met veel gevraagde competenties¹¹ en de verwachting is dat dit alleen maar zal toenemen.

De route Kunst binnen de *Nationale Wetenschapsagenda* verbindt het thema kunst nadrukkelijk met onderzoek en innovatie. In de toelichting wordt uitgelegd dat hoewel “het belang van creativiteit breed wordt erkend en beleden, de aard ervan nog slecht wordt begrepen. Het is daarom lastig om creativiteit doelgericht te bevorderen en in te zetten”. De belangrijkste onderzoeksvraag is daarom hoe de creatieve en innovatieve vermogens van mensen gestimuleerd en benut kunnen worden, en hoe creativiteit en innovatie een rol kunnen spelen in het oplossen van grote maatschappelijke problemen. “Een kennissamenleving die gebruik weet te maken van dit potentieel, kan beter inspelen op nieuwe contingenties die zich aandienen”¹².

Dit sluit aan op het recent verschenen advies van de *Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie* (AWTI). De AWTI meent dat het betrekken van de creatieve sector nodig is voor de grote maatschappelijke transities waar Nederland voor staat: ‘Het is belangrijk om de creativiteit te benutten van diegenen die in staat zijn om buiten de gebaande paden te treden. Creatieve denkers en makers kunnen tot originele en slimme interventies komen die mensen verleiden en in beweging brengen, en die leiden tot *design-for-change*. Maatschappelijke transities gaan bovendien gepaard met culturele verandering en een herijking van normen, waarden en gedrag. Kunstenaars en andere artiesten zijn in staat om ons na te laten denken over wat we normaal, gek en belangrijk vinden – en waarom.’¹³

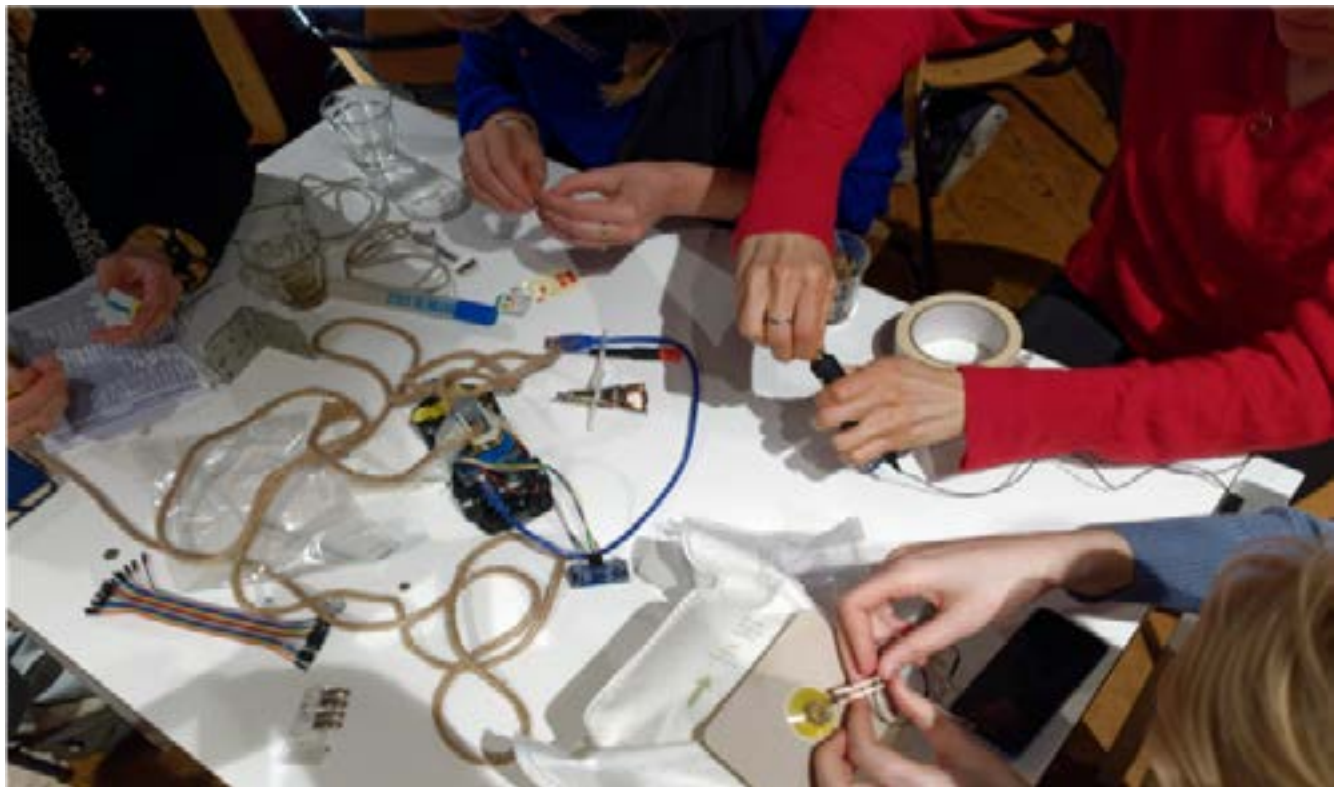

Foto project workshop ‘bridging art design and technology through critical making

Bridging art, design and technology through Critical Making

Universiteit Leiden/PhDArts, Hogeschool Rotterdam/Willem de Kooning Academie, Het Nieuwe Instituut Rotterdam, Waag Amsterdam, en West Den Haag.

Het project *Critical Making* brengt kunsten en design, maak- en technologische praktijken samen door middel van artistiek onderzoek. De Critical Making-groep onderzoekt theoretisch en praktisch wat een kritische notie van maken inhoudt als alternatief voor de door de Creatieve Industrie geaccepteerde versie van maken en maakcultuur. Hoe kunnen 21e-eeuwse creatieve vaardigheden en praktijken – kunst, ontwerp en technologische maakcultuur – zich ontwikkelen voorbij de eenzijdige industriële en techno-optimistische logica van maakbaarheid en geësthetiseerde producten afkomstig uit de creatieve industrie?

8 Oa in het Sectoradvies beeldende kunst, musea dans en ontwerpsector.

9 Raad voor Cultuur. Ontwerp voor de toekomst. Pleidooi voor creatieve reflectie op maatschappelijke vraagstukken. September 201

10 Wetenschappelijk Raad voor Regeringsbeleid (2015). Cultuur herwaarderen. Regioplan beleidsonderzoek. Pas de deux: Het ruimtelijk samenspel van Cultuur en economieën in Nederland (2017).

11 WRR (2015) Cultuur herwaarderen.

12 Nationale Wetenschapsagenda (NWA). Portfolio kunstroute (september 2016);

13 Versterk de rol van Wetenschap, Technologie en innovatie in maatschappelijke transities, AWTI (2020)

2 Adviezen versterking praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

2. Adviezen versterking praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen

In het voorgaande schetsten we dat het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen potentieel een grote bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de sector, het stimuleren van innovatieve ecosystemen en het versnellen van maatschappelijke transitie. Dit potentieel kan nog veel beter benut worden en hiervoor moet de onderzoeksfunctie van de kunsthogescholen versterkt worden.

Met deze verkenning hebben we in kaart gebracht waar versterking nodig is. Dit beschrijven we langs zes opgaven die tijdens de verkenning naar voren kwamen.

1. Aanbrengen van focus en samenhang
2. Vergroten van de onderzoekscapaciteit
3. Verhogen kwaliteit van het onderzoek en methodologieontwikkeling
4. Werken aan duurzame netwerken
5. Vergroten van zichtbaarheid en herkenbaarheid
6. Uitbreiding financiering

Deze opgaven hangen nauw met elkaar samen, zoals uit de onderstaande beschrijving zal blijken. We sluiten elke opgave af met adviezen. In bijlage 1 staat een opsomming van de adviezen, geordend naar de geadresseerde.

1 Aanbrengen van focus en samenhang

Het praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen is gefragmenteerd en over verschillende opleidingen en disciplines verspreid. Hoewel daarmee de diversiteit van thema's en benaderingen groot is, zijn zichtbaarheid, focus en impact minder krachtig en is de toegang tot financiering versnipperd. De kunsthogescholen hebben daarom in 2016 al met elkaar afgesproken om hun krachten meer te bundelen op het vlak van onderzoek. Deze afspraken zijn benoemd in de KUO Next agenda¹⁴. Deze loopt af in 2020 en er wordt momenteel gewerkt aan een nieuwe agenda. Het ligt voor de hand dat deze agenda het potentieel van een aantal andere agenda's benut:

- Het *missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid*. Het kabinet heeft in 2019 25 missies binnen vier thema's vastgesteld om Nederland voor te bereiden op de toekomst. Binnen die missies wordt samenwerking tussen kennisinstellingen ondernemers en overheid gestimuleerd. De topsector Creatieve Industrie kwam binnen dit beleid met de Kennis en Innovatie Agenda 'Maatschappelijk Verdienvermogen' waarin

GAMPSISS: GAMEful Music Performances for Smart, Inclusive, and Sustainable Societies

Codarts), Technische Universiteit Delft Erasmus Universiteit Rotterdam. Veel verschillend epartners zoals, Het Balletorkest, Het Gelders Orkest, Stichting Omroep Muziek, Philharmonie Zuidnederland, Nederlands Philharmonisch Orkest, Noord Nederlands Orkest, Amsterdam Sinfonietta, Nederlands Blazers Ensemble, Donemus Publishing, Calefax, De Doelen, Tivoli/Vredenburg e.a.

Hoe kunnen we de huidige luistercultuur transformeren naar een rijke, actieve luistercultuur? GAMPSISS heeft ten doel om door middel van gameful classical music performances de luistervaardigheden van mensen te verbeteren en hen te overtuigen van het belang van luisteren, opdat zij deze vaardigheden in de praktijk meer gaan toepassen en daardoor harmonieuzer en beter kunnen samenwerken met anderen.

Foto sessie project GAMPSISS: Gameful Music performances for Smart, Inclusive and sustainable societies

¹⁴ Kunstonderwijs Next, agenda 2016 -2020. Vereniging Hogescholen.

een grote rol wordt toebedeeld aan regionale innovatiesystemen¹⁵. Dit beleid biedt ruimte voor onderzoek en innovatie en is daarom kansrijk voor de kunsthogescholen om op aan te sluiten

- In het culturele subsidiestelsel is een veel grotere rol dan voorheen toegekend aan de zogenaamde *Cultuurregio's* waarin regionale overheid, cultuurinstellingen en creatieve industrie gezamenlijk beleid en prioriteiten hebben opgesteld voor de culturele ontwikkeling van het gebied. Dit zijn primair beleidsagenda's, opgesteld in gemeentelijk of provinciaal verband. De culturele regioprofielen bieden duidelijke aangrijpingspunten voor het onderzoek aan kunsthogescholen. De kunsthogescholen zijn in de regionale culturele ecosystemen een **stabiele factor** waar kennis en kunde op een vaste plek geborgd zijn. Zij kunnen daarom een prominente rol in de realisatie van de regio-ambities zijn...

Culturele regioprofiel Arnhem-Nijmegen

Het culturele regioprofiel Arnhem-Nijmegen staat beschreven in het *Groeidocument 025 Arnhem Nijmegen*.

De regio wil aan de slag met ambities op het gebied van publiek, het versterken van de sector en het intensiveren van de samenwerking. Dat heeft zij geconcretiseerd in negen proeftuinen die zij in de komende twee jaar wil ontwikkelen.

- *Centres of expertise; groeibriljant voor excellente samenwerking in het hbo*¹⁶. Waarbij er een kader en een aantal lijnen gedefinieerd zijn voor het verkrijgen van gewaardeerde en impactrijke Centres of Expertise. De samenwerking binnen de Centres of Expertise (CoE's) is een belangrijke innovatie in het (hoger) beroepsonderwijs. De kunsthogescholen kunnen hiermee bestaande Centra versterken of inspiraties ontleen voor nieuw op te zetten CoE's.

Uit onze verkenning volgt de noodzaak om met behulp van deze bestaande agenda's tot meer samenwerking en focus te komen voor de agenda van het onderzoek aan kunsthogescholen. De totstandkoming van de nieuwe gezamenlijke agenda van de kunsthogescholen in 2020 biedt hiervoor een mooie gelegenheid.

IRIS Lighthouse

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Gemeente Utrecht, woningcorporaties, netbeheerder, energieleveranciers, KPN

De Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) is betrokken bij een grootschalig internationaal project waarbij het gaat om de verduurzaming van de stad Utrecht. Hiervoor werken onderzoekers, docenten en studenten de komende jaren met de burgers van de stad samen om het energieverbruik te verminderen. De HKU gebruikt virtual reality, design thinking en toegepaste games via de methode van de 'Citizen engagement Ladder'.

ADVIEZEN VOOR HET AANBRENGEN VAN FOCUS EN SAMENHANG

Grijp de totstandkoming van de nieuwe gezamenlijke *landelijke agenda* van de kunsthogescholen in 2020 aan om tot meer focus en samenhang te komen in het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen. Kies voor een duidelijke onderzoeksprofilering. Voorkom dat de agenda een optelsom wordt van wat elke kunsthogeschool nu al doet.

Leg bij deze landelijke agenda verbinding met andere relevante landelijke/ regionale agenda's en initiatieven. Bepaal vervolgens samen met lectoraten, onderwijs en praktijk aantal *gedeelde zwaartepunten* liggen voor het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen, met ruimte voor de eigen unieke inbreng aan het onderzoek.

2 Vergroten van de onderzoekscapaciteit

De kunstopleidingen zijn een selectieve sector binnen het hoger beroepsonderwijs. Met 20.000 toekomstige creatieve professionals vormt deze groep 4% van het totaal aantal studenten in het hbo.

Er zijn 52 onderzoeksgroepen actief binnen de kunsthogescholen, zij vormen samen bijna 9% van alle lectoraten in Nederland. Het onderzoek aan deze kunstopleidingen kent veel invalshoeken, methodes en specialisaties. Door deze versnippering over disciplines ontbreekt soms de capaciteit. In diverse interviews komt naar voren dat de onderzoeksgroepen over het algemeen (te) gering van omvang zijn om echt effectief te kunnen zijn voor het onderzoek en het onderwijs.

De cijfers die de Vereniging Hogescholen voor deze verkenning over de sector beschikbaar heeft gesteld, zijn enigszins vertekenend omdat alleen de zeven monosectorale hogescholen apart gelezen kunnen worden, maar bevestigen wel het beeld van de beperkte omvang. Zo zijn er slechts 4 lectoren met een fulltime aanstelling en een gemiddelde aanstelling van een lector aan een kunsthogeschool is 2,5 dag per week, waar dat gemiddeld 4 is¹⁷. Een aantal lectoren heeft slechts een aanstelling van een dag per week, waarin zowel begeleiding, onderzoek en onderwijs plaats moeten vinden. Het aantal betrokken (docent) onderzoekers verschilt per onderzoeksgroep. Tijdens de werksessie georganiseerd voor deze verkenning¹⁸ bleek dat tussen de 1 en de 25 docent-onderzoekers betrokken zijn bij de lectoraten, soms voor een paar uur per week. Een ander signaal dat tijdens de verkenning naar voren kwam is dat de ondersteuning voor onderzoek soms

minimaal is. Dit wordt bevestigd door de cijfers van de Vereniging Hogescholen waar een aantal keer is aangegeven dat deze zelfs helemaal ontbreekt. Waarschijnlijk hebben de kunstacademies die ingebed zijn in bredere hogescholen hier minder last van, omdat zij van de brede ondersteuning gebruik kunnen maken. Om het onderzoek goed ingebed te krijgen in de hogeschool is het ook nodig dat er binnen het bestuur affiniteit is met het onderzoek.

Als we kijken naar het aantal aanvragen dat gedaan wordt door kunsthogescholen bij Regieorgaan SIA, dan zien we enkele aanvragen in de kleine regeling, zoals KIEM-hbo of niet-competitieve regelingen zoals de postdoc-regeling. De generieke RAAK-regeling wordt echter bijna niet gebruikt door kunsthogescholen. Uitzondering hierop is de hogeschool Codarts die in 2017 van SIA een SPRONG-subsidie ontving. Dit is een subsidie voor langdurige capaciteitsopbouw (8 jaar). Deze onderzoeksgroep is hier door verduurzaamd en gegroeid en de relaties met externe partners zijn verbeterd, zo wordt bevestigd in de tussenrapportage. Dit bevestigt het beeld dat duurzame capaciteitsopbouw en focus nodig is om slagvaardiger te worden. Het gaat dan vooral om het vergoten van de massa en de uitbreiding van de ondersteuning. Deze SPRONG-regeling gaat in 2020 weer open en biedt ook kunsthogescholen de gelegenheid voor capaciteitsopbouw.

Nieuwe kleuren opbouwen met bacteriën

AVANS, Hogeschool Utrecht Wageningen University.

Eigentijdse kleurstoffen zijn ecologisch onhoudbaar. Een groep wetenschappers, kunstenaars en ontwerpers werken samen om op nieuwe manieren nieuwe gekleurde biomaterialen van bacteriën te maken. Studenten en professionals worden uitgenodigd om met deze gekleurde bacteriën innovatieve ontwerpen te creëren.

¹⁵ Topsector Creatieve Industrie (2019). Kennis en Innovatieagenda Maatschappelijk Verdienvermogen V4.2 24 Oktober 2019

¹⁶ Advies commissie Reiner, 2019.

¹⁷ Gebaseerd op lectorenenquête regieorgaan SIA 2019

¹⁸ Aanwezig waren 20 lectoren van verschillende hogescholen

ADVIEZEN OVER VERGROTEN VAN CAPACITEIT

1. Zorg ervoor dat in het bestuur van de kunsthogeschool voldoende affiniteit is met onderzoek en dat er voldoende ondersteuning is en dat er voldoende ondersteuning is om tot subsidieaanvragen te komen.
2. Durf te kiezen voor een duidelijk discipline overstijgend profiel.
3. Ontwikkel vervolgens een heldere onderzoeksstrategie, waarmee bestaande instrumenten (van Regieorgaan SIA en NWO) in samenhang ingezet kunnen worden om focus en massa te versterken. Vooral de nieuwe SPRONG-regeling van SIA biedt hier grote kansen voor.

3 Verhogen kwaliteit van onderzoek en methodologieontwikkeling

Het verrichten van goed onderzoek vraagt om specifieke competenties. Het onderzoek moet gebaseerd zijn op uitlegbare en navolgbare methodes en moet voldoen aan een eigenstandige set van kwaliteitscriteria. Daar waar het praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen zich wenst te verbinden aan gevestigde academische disciplines, zijn ook de verwante competenties van belang. Het ontwerpend en artistiek onderzoek onttrekt zich echter vaak aan de (soms te rigide) conventies van de wetenschap en zoekt naar eigen geaccepteerde methodologieën gebaseerd op *kritische reflectie en persoonlijk engagement*. Echter, hiervoor moet in de sector een dialoog gevoerd worden over de kwaliteit

Afbeelding project Artful participation: doing artistic Research with Symphonic Music Audiences

Artful Participation: doing Artistic Research with Symphonic Music Audiences

Zuyd University of Applied Sciences, research centre Autonomy and the Public Sphere in the ArtsSouth, Maastricht University, Netherlands Philharmonic Orchestra.

Symfonische muziekinstellingen staan voor uitdagingen die hun traditionele werkwijze op de proef stellen. Symfonische muziek heeft in de 21e eeuw haar positie als dominante muziekcultuur verloren. Het aantal bezoekers stagneert en het publiek vergrijsst. Bezuinigingen leiden tot vragen over de artistieke en maatschappelijke waarde van orkesten. De centrale probleemstelling in het project is hoe innovatie van de symfonische muziekpraktijk mogelijk is door de kwaliteit van de publieksparticipatie in deze praktijk te verbeteren. Artful Participation combineert strategisch onderzoek naar redenen voor de afnemende interesse in symfonische muziek met artistiek onderzoek.

en dit gesprek gaat met horten en stoten en heeft tot nog toe geen gezamenlijk, erkend begrippenkader opgeleverd. Dit belemmert de erkenning en benutting van dit type onderzoek, ook bijvoorbeeld bij beoordelingscommissies van subsidierondes.

Uit onze verkenning komen verschillende mogelijkheden om de kwaliteit van het onderzoek aan kunsthogescholen te versterken. Belangrijk is dat er een erkend *forum* ontstaat waar de dialoog over kwaliteit gevoerd wordt. Hiervoor ligt een grote kans bij de ontwikkeling van een officiële derde cyclus in de kunsten. Het onderzoek aan kunsthogescholen kan hiermee structureel worden versterkt en (inter)nationaal worden erkend. In de Strategische Agenda Hoger Onderwijs vraagt het ministerie van OCW de hbo-sector om een voorstel te doen voor de vormgeving van een derde cyclus. Het ligt voor de hand om hiermee te starten in de kunstensector. De sector is hier al geruime tijd mee bezig, ook omdat in veel omringende landen een derde cyclus voor de kunsten gangbaar is. Na de masterfase kan daar verdiepend onderzoek gedaan worden. Zo'n derde cyclus gaat in de eerste plaats om de mogelijkheid goed en relevant onderzoek te doen en zal naar verwachting de kwaliteit van het onderwijs èn het onderzoek in de kunsten en in het creatieve domein verhogen. Dit is in andere vakgebieden ook zo verlopen. Daarnaast draagt deze derde cyclus bij aan het compleet maken van het functiehuis met lectoren, hbo-postdocs, onderzoekers in de derde cyclus, docentonderzoekers, onderzoekende *practitioners*

en studenten. Als dit functiehuis compleet is kunnen er ook nieuwe carrièrepaden voor onderzoekers bij kunsthogescholen ontstaan.

Voor de inrichting van de derde cyclus is het van groot belang dat de eigen aard van het onderzoek in de kunsten en in het creatieve domein zo goed mogelijk wordt geëxpliciteerd. Bij de te ontwikkelen derde cyclus moet worden gezocht naar een balans tussen enerzijds de diversiteit aan onderzoeken en anderzijds de meer generieke elementen, zoals de ontwikkeling van een goed kwaliteitsbeleid¹⁹. Een eerste aanzet voor de aanpak hiervoor is al gemaakt door een bestuurlijke werkgroep onderzoek van het KUO.

Samenwerking met universitair ingebedde wetenschappers kan eveneens bijdragen aan de versterking van de kwaliteit. Deze samenwerking vindt steeds vaker plaats in verschillende regionale verbanden. Een voorbeeld hiervan is [RASL](#) in Rotterdam, waarin Codarts, Willem de Kooning Academie en de Erasmus Universiteit samenwerken aan onderzoek- en onderwijsprojecten, maar er zijn verschillende soortgelijke regionale initiatieven zoals het recent opgerichte GRASP²⁰ in Groningen waar de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool samenwerken aan oa. een artistieke PHD.

ADVIEZEN OVER HET VERSTERKEN VAN DE KWALITEIT VAN ONDERZOEK

1. Investeer als kunsthogescholen in een landelijke samenwerking voor de ontwikkeling van de derde cyclus. Laat dit ook een forum zijn waar de dialoog over kwaliteit gevoerd wordt. Hiervoor is bijvoorbeeld een graduate school een kansrijk idee. Bepaal met elkaar waar de focus moet liggen. Zorg daarbij voor een goede aansluiting bij de andere maatschappelijke en culturele opgaven. Organiseer een pilot in samenwerking met Vereniging Hogescholen, Regieorgaan SIA, OCW en betrek hierbij vooral ook het culturele en maatschappelijke veld.
2. Zorg dat de ontwikkeling van een derde cyclus ook bijdraagt aan het verder uitwerken van de kwaliteitskaders voor artistiek onderzoek en de verbinding met het onderwijs. Stem deze af op de algemene kwaliteitscriteria voor praktijkgericht onderzoek²¹ en op internationale criteria.
3. Gebruik de bestaande regionale samenwerkingsverbanden met universiteiten om de kwaliteitsdiscussie over, met name het artistieke, onderzoek te voeden.

¹⁹ KUO. Schets voor een visie op de derde cyclus voor kunst- en creatieve opleidingen. Notitie voor bestuurlijk overleg KUO. April 2019.

²⁰ Groningen Research Arts and Society platform

²¹ Commissie Pijlman (2017) heeft in opdracht van de Vereniging van Hogescholen een advies gegeven over kwaliteitscriteria voor praktijkgericht onderzoek en het lectoraat. Het sluit aan bij het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek. De commissie heeft 19 kwaliteitscriteria geformuleerd en geeft een handreiking hoe het best met deze criteria kan worden omgegaan.

4 Werken aan duurzame netwerken

Om de maatschappelijke impact van het onderzoek aan kunsthogescholen te vergroten is versterking nodig van de kennisecosystemen. Beroepspraktijk, onderwijs, onderzoek en ‘maatschappij’ maken deel uit van dit systeem. Over factoren die bijdragen aan maatschappelijke impact is steeds meer bekend. De betrokkenheid van degenen die iets met de onderzoeksresultaten gaan doen, zorgt voor een grotere acceptatie van de bevindingen²². Voor het bereiken van impact zijn vooral de productieve interacties tussen onderzoek, onderwijs en praktijk van belang²³. In recente bronnen ligt het accent op een *nog nauwere samenwerking* tussen onderzoek en praktijk. Het richt zich op het uitwisselen van ervaringen, het overbrengen van innovaties en het organiseren van een groter adaptief en lerend vermogen van (teams van) professionals²⁴. De praktijk vormt daarmee de basis van het kennisecosysteem. Dit ecosysteem heeft veel verschijningsvormen, zoals *living labs*, *field labs*, academische werkplaatsen, kennisnetwerken, kenniskringen (lectoraten), en lectorenplatforms. Structurele netwerkvorming is belangrijk om beter toegang te krijgen tot financieringsbronnen en om meer samenhang en impact te genereren in de maatschappijen en het onderwijs. De verbinding kan op verschillende niveaus georganiseerd worden.

Regionale netwerkvorming

Juist voor het organiseren van verbanden, het aansluiten op maatschappelijke behoeften en het stimuleren van innovatie geeft de regio goede aangrijpingspunten. Op regionaal niveau hebben hogescholen een belangrijke spilfunctie. Hoger onderwijs en onderzoek zijn cruciaal voor de circulatie van kennis en ideeën in de regio²⁵. Samenwerking met de toonaangevende instellingen en bedrijven in het werkveld is evenzeer noodzakelijk. De verbinding van kunstenaars en ontwerpers met de bedrijvigheid in de regio of landelijk (midden en kleinbedrijf, zzp-ers en beroeps- en brancheverenigingen in de creatieve industrie) biedt volop kansen voor nieuw onderzoek. Het is wel nodig deze ontmoetingen structureel te organiseren. Vaak ontbreekt een financiële stimulans voor langdurige partnerschappen en interdisciplinaire samenwerking. In de laatste jaren is er beleidsmatig meer nadruk gekomen op het regionale niveau. Dit is een brede ontwikkeling, ook in andere sectoren en landen. Regionale profilering kan ook bijdragen aan landelijke samenhang en afstemming.

Internationale netwerkvorming

Regionale en nationale netwerken, zijn tevens de basis voor versterking van de internationale netwerken. Deze netwerken zijn ook nodig om gebruik te kunnen maken van Europese financiering (het werken met een internationaal consortium is meestal een financieringsvoorwaarde). Verder zijn er al meerdere kunsthogescholen die grensoverschrijdend samen werken in de EUREGIO, zoals met België. Bijvoorbeeld in Erasmus+ programma's (strategische partnerschappen) en door actieve deelname aan internationale netwerken als Society of Artistic Research, International Society of Intermedial Studies, International Society of Electronic Arts (ISEA) en het European network of higher arts education (ELIA). Andersom kunnen initiatieven in de regio bijdragen aan een succesvolle internationaliserings-strategie²⁶.

ARIAS: Amsterdam Research Institute for the Arts & Sciences is een platform van de Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten, Rietveld Academie, Hogeschool van Amsterdam, Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit. ARIAS stimuleert samenwerking en ontmoeting rondom artistiek onderzoek.

Leergemeenschappen Cultuureducatie

Partners Kunsteducatie – Lifelong Learning in Music – Hanzehogeschool, Prins Claus Conservatorium, Groningen Partners: Kunst & Cultuur (Groningen), Compenta (Drenthe), vele basisscholen/IKC's, culturele instellingen en zelfstandige kunstenaars(collectieven).

In de provincies Groningen en Drenthe wordt gewerkt aan de ontwikkeling van cultuureducatie. Dit richt zich op samenwerkingstrajecten tussen basisscholen/IKC's en culturele partners, in de vorm van leergemeenschappen cultuureducatie. In een participatief praktijkonderzoek werken de betrokken onderzoekers nauw samen met onderwijs, culturele- en ondersteuningsinstellingen, aan de ontwikkeling van deze leergemeenschappen, met daarin specifieke aandacht voor de individuele leerling. Het onderzoek zal in kaart brengen wat de waarde is van leergemeenschappen cultuureducatie voor de betrokken scholen en hun culturele partners in het totaal van hun cultuureducatie activiteiten, hoe die waarde geoptimaliseerd kan worden, en hoe die zich vertaalt naar de leerling.

Atbeelding project Re-source foto door Ralph Kämena

22 Hivon, e.a. Use of health technology assessment in decision making: co responsibility of users and producers? Int J Technol Assess Health Care. 2005; 21(2): pp. 268-75.

23 Spaapen, J. Drooge, L. Introducing 'Productive Interactions' in social impact assessment'. Research Evaluation. September 2011. 'Social Impact Assessment Methods through Productive Interactions' (SIAMPI)

24 Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. Naar een lerende economie. Investeren in het verdienvermogen van Nederland. Oktober 2013

25 Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. Naar een lerende economie. Investeren in het verdienvermogen van Nederland. Oktober 2013, AWTI advies 'Hogescholen partners in innovatie, 2015

26 Topsector creatieve industrie

Re-source

Design Academy Eindhoven, Gemeente Rotterdam, Studio Ester van de Wiel.

Het onderzoeksproject RE-source brengt stedelijke reststromen in kaart, om ze daarna in te kunnen zetten als bron voor circulair denken, doen en leren. RE-source analyseert en verbeeldt hoe de systemen, locaties, producten en materialen die daarvoor nodig zijn, eruitzien. Tegelijk ontwerpt het strategieën om deze reststromen om te zetten in een bron waaruit telkens opnieuw kan worden geput. Via het netwerk van de gemeente Rotterdam probeert RE-source inzicht te krijgen in de werkwijze van het ontwerpen, beheren en onderhouden van de buitenruimte en de bijbehorende materiaalstromen. RE-source onderzoekt welke plekken, routes, vakmensen, gereedschappen, voertuigen, dingen, burgers, et cetera daarbij een rol spelen.

ADVIEZEN VOOR NETWERKVORMING

1. Bepaal als hogescholen met elkaar een landelijke strategie om de verbinding tussen en met regio's te organiseren en te zorgen voor aansluiting bij landelijk onderzoeks- en innovatiebeleid.
2. Stimuleer als Regieorgaan SIA de opbouw van kennisecosystemen door in de financiering van onderzoek:
 - a. Mogelijkheden te bieden voor vraagarticulatie en netwerkvorming rond landelijke en regionale thema's. Het proces van vraagarticulatie is tijdrovend en intensief. Voor dit voortraject is nu geen financiering. Dit is een belemmering omdat de partners in deze sector vaak zelf beperkte tijd en middelen hebben.
 - b. Langdurige partnerschappen tussen onderzoek, praktijk, onderwijs en maatschappij te stimuleren, door gedurende langere tijd te investeren in goed functionerende kennisecosystemen.
 - c. Verbinding tussen verschillende disciplines te stimuleren en te belonen.
3. Versterk de kennisecosystemen door:
 - a. Kunst- en cultuurinstellingen uit te nodigen en te verkennen hoe zij meer deel uit kunnen maken van het eigen kennisecosysteem.
 - b. Publieke organisaties, gemeenten en bedrijfsleven uit te nodigen en te verkennen hoe zij meer deel uit kunnen maken van het eigen kennisecosysteem.
 - c. Vanuit OCW in de subsidiëring en opdrachtverlening de deelname aan het kennisecosysteem te stimuleren.
 - d. Aan te sluiten bij de eerder genoemde regioprofielen of bij regionale maatschappelijke vraagstukken.

5 Vergroten van zichtbaarheid en herkenbaarheid

Zoals eerder geconstateerd is de sector gefragmenteerd, daarom is extra inspanning in de zichtbaarheid nodig. Een uitkomst van deze verkenning is dat de kunsthogescholen zich weinig laten zien in nationale, regionale en internationale kennisecosystemen, terwijl hun rol van grote waarde kan zijn. Dit leidt tot onduidelijkheid bij samenwerkingspartners en het werkveld over wat ze kunnen verwachten en wanneer ze terecht kunnen bij deze hogescholen. Het vergroten van de zichtbaarheid en herkenbaarheid van het onderzoek aan de kunsthogescholen komt daarom als apart aandachtspunt naar voren. Een versterking op de eerste genoemde opgaven draagt hier ook aan bij: door meer focus en samenhang te hebben in het onderzoek (heldere agenda), een onderscheidende bijdrage (kwaliteit van onderzoek, interdisciplinaire samenwerking) en een goede aansluiting bij beroepspraktijk, onderwijs en maatschappij (netwerkvorming).

Het platform Kunst≈onderzoek is een samenwerking tussen kunstlectoraten in Nederland met als doel onderzoek in de kunsten op de kaart te zetten. Het platform is te vinden via: <https://kunst-onderzoek.nl> Op deze website vindt u ook tal van mooie voorbeelden van onderzoek.

Het lectorenplatform Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie heeft een database ontwikkeld met voorbeelden van interdisciplinaire ontwerppraktijken. Deze voorbeelden dienen als inspiratie voor vakoverstijgend funderend beroepsonderwijs zie: www.artsciencedatabase.com

ADVIEZEN OVER HET VERGROTEN VAN ZICHTBAARHEID EN HERKENBAARHEID

1. Ontwikkel als kunsthogescholen een heldere communicatiestrategie met betrekking tot het onderzoek en trek daarbij samen op, bijvoorbeeld binnen het lectorenplatform 'Kunst≈onderzoek' en het lectorenplatform 'Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie'.
2. Sluit aan bij het advies van de VH over de meerwaarde van praktijkgericht onderzoek, de Open Science en bij de ontwikkeling van het Platform voor Praktijkgericht onderzoek. Juist het onderzoek in de creatieve sector kan voor andere sectoren een inspiratiebron zijn voor verbinding van onderzoek en praktijk en daarmee de doorwerking naar de praktijk.
3. Zorg als onderzoekers (lectoraat) voor voldoende budget voor communicatie in (gezamenlijke) onderzoeksvoorstellen.

6 Uitbreiding financiering

In deze verkenning is duidelijk geworden dat het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen een grote bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de sector, het stimuleren van innovatieve ecosystemen en het versnellen van maatschappelijke transities. Vervolgens zijn er een aantal adviezen geformuleerd om dit potentieel beter te benutten. De vorige adviezen kunnen niet tot stand komen zonder dat er extra financiering naar het praktijkgericht onderzoek van kunsthogescholen gaat.

Praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen wordt hoofdzakelijk gefinancierd uit de *eerste geldstroom*. Een aantal kunsthogescholen vult dit aan met subsidies uit de 2e geldstroom (NWO/ Regieorgaan SIA) en een deel vanuit de 3e geldstroom (opdracht)onderzoek. Vanuit de eerste geldstroom is de financiering voor onderzoek aan kunsthogescholen relatief bescheiden en zoals eerder geconstateerd, vaak versnipperd. Discipline

overstijgende onderzoeksgroepen kunnen de positie van de onderzoeksgroepen binnen de hogescholen versterken. Meer ondersteuning kan ook helpen om te bouwen aan een strategische positionering om zo meer gebruik te kunnen maken van de *tweede geldstroom* en *derde geldstroom*. En daarmee de capaciteit uit te breiden.

Verder is in de publieke financiering van culturele instellingen vrijwel geen ruimte voor praktijkgericht onderzoek. Terwijl juist deze instellingen een taak hebben op het vlak van talentontwikkeling en publieksbereik, is er geen stimulans om praktijkgericht onderzoek uit te laten voeren. Kansrijk zou zijn als OCW de cultuurfondsen extra budget toekent waarmee de financiering van praktijkgericht onderzoek en zo de samenwerking met het culturele veld wordt gestimuleerd.

Collage 4D-NEWS door Jonas Althaus

4D News

Fontys Hogeschool

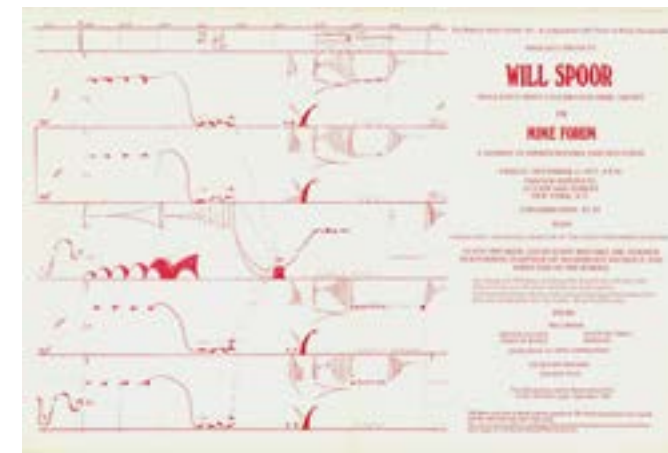
Welke alternatieve mediasystemen zijn nodig om de huidige news feeds te counteren? Daarop wordt gereflecteerd in de installatie Cream on Chrome.

Na het debat rond Merckels gevleugelde woorden 'Wir schaffen das' dat naarmate de tijd vorderde compleet van inhoud veranderde begon het de ontwerpers te dagen dat tijd een belangrijke rol speelt in het begrijpen van nieuws. Daarom ontwikkelde zij het 'Lab of Investigative Time Travel, een 4D nieuwskamer met de tijd als vierde dimensie.

The past bubbles around us: Mime archieven in de openbaarheid

Postdoc programma Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten, DAS Research.
Marijn de Lange

Het project richt zich op het ontwikkelen van principes voor duurzame ontsluiting van het archief van de Nederlandse mime, een uniek archief binnen de Nederlandse podiumkunstensector dat voortkomt uit een bij uitstek fysieke, belichaamde theaterpraktijk. Het onderzoek brengt actuele vraagstukken met betrekking tot dit archief vanuit de **Mime opleiding** en het beroepenveld in kaart, inventariseert sterke voorbeelden en bestaande strategieën van archiefontsluiting binnen- en buiten de podiumkunsten en analyseert relevante theorievorming. Zie voor meer informatie <https://mimearchieven.nl/>

Afbeelding afkomstig van mimearchieven.nl

ADVIEZEN OVER UITBREIDING FINANCIERING

Ook bij de opgave over financiering geldt dat een versterking op de andere opgaven zal bijdragen aan een betere toegang tot bronnen voor praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen. Aanvullend geven we de volgende aanbevelingen aan de kunsthogescholen.

1. Hoog de eerste geldstroom voor onderzoek op en kies voor een afgebakende focus.
2. Ga in gesprek met het ministerie van OCW en de culturele instellingen voor additionele publieke financiering van de instellingen die besteed kan worden aan matching bij de financiering van praktijkgericht onderzoek
3. Leg als kunsthogescholen verbinding met het missiegedreven innovatiebeleid en trek samen met regionale partners op richting regionale fondsen.

3

Bijlagen

Bijlage 1: Samenvatting van adviezen

Adviezen aan College van Bestuur

1. Grijp de totstandkoming van de nieuwe gezamenlijke landelijke agenda van de kunsthogescholen in 2020 aan om tot meer focus en samenhang te komen, binnen de eigen hogeschool maar ook in de landelijke afstemming. Kies een duidelijke discipline overstijgend onderzoekprofilering.
2. Leg bij deze landelijke agenda verbinding met andere relevante agenda's en initiatieven. Bepaal vervolgens samen met lectoraten, onderwijs en praktijk waar een beperkt aantal gedeelde speerpunten ligt voor het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen. Voorkom dat het een optelsom wordt van wat elke kunsthogeschool nu al doet.
3. Investeer als kunsthogescholen in een landelijke samenwerking ten behoeve van de ontwikkeling van de derde cyclus, bijvoorbeeld in de vorm van een Graduate School. Zorg daarbij voor een goede aansluiting bij de andere maatschappelijke en culturele opgaven. Organiseer een pilot in samenwerking met VH, Regieorgaan SIA, OCW en betrek vooral het culturele en maatschappelijke veld.
4. Zorg ervoor dat in het bestuur van de kunsthogeschool voldoende affiniteit is met onderzoek en dat er voldoende ondersteuning is om tot subsidieaanvragen te komen.
5. Besteed bij de visie op de basisinrichting van onderzoeksgroepen aandacht aan de verbinding met het onderwijs, de beroepspraktijk en de maatschappij. Creëer hiermee tevens een goede uitgangspositie om in te zetten op de tweede en derde geldstroom en de derde cyclus.
6. Bepaal met elkaar een landelijke strategie om de verbinding tussen regio's te organiseren en te zorgen voor aansluiting bij landelijk onderzoeks- en innovatiebeleid.
7. Ga in gesprek met:
 - a. het ministerie van OCW en de culturele instellingen om additionele financiering van te besteden aan de financiering van matching bij praktijkgericht onderzoek.
 - b. onderzoekfinanciers over de deelname van experts op het vlak van de specifieke methodologie in het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen. Zorg op deze manier voor een vergroting van de herkenbaarheid van de methodologie, ook bij beoordelaars uit andere disciplines en in brede programma's.

Adviezen aan lectoraten

1. Bepaal samen met onderwijs, praktijk en maatschappij, waar regionaal kansen liggen. Doe dit in verbinding met andere agenda's in de eigen regio, maar zorg voor ruimte voor de eigen unieke inbreng aan het onderzoek en voor eigen onderzoekslijnen waar andere partners bij aansluiten.
2. Ontwikkel een heldere en gemeenschappelijke communicatiestrategie met betrekking tot het onderzoek en trek daarbij eventueel samen op, bijvoorbeeld binnen het lectorenplatform 'Kunst = onderzoek' en het lectorenplatform 'Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie'.
3. Versterk de kennisecosystemen door:
 - a. Kunst- en cultuurinstellingen uit te nodigen en te verkennen hoe zij meer deel uit kunnen maken van het eigen kennisecosysteem.
 - b. Publieke organisaties, gemeenten en bedrijfsleven uit te nodigen en te verkennen hoe zij meer deel uit kunnen maken van het eigen kennisecosysteem.
 - c. Aan te sluiten bij de regioprofielen of bij regionale maatschappelijke vraagstukken.
4. Ontwikkel een strategie waarmee bestaande instrumenten (van Regieorgaan SIA en NWO) in samenhang zijn in te zetten, zoals bijvoorbeeld de

nieuwe SPRONG regeling. Dien gezamenlijk met andere lectoraten onderzoeksvoorstellen in en organiseer gezamenlijk onderwijsprogramma's.

5. Sluit aan bij het advies van de VH over de meerwaarde van praktijkgericht onderzoek, de Open Science en bij de ontwikkeling van het Platform voor Praktijkgericht onderzoek. Juist het onderzoek in de creatieve sector kan voor andere sectoren een inspiratiebron zijn voor verbinding van onderzoek en praktijk en daarmee de doorwerking naar de praktijk.

Adviezen aan Regieorgaan SIA

1. Stimuleer als Regieorgaan SIA de opbouw van kennisecosystemen door in de financiering van onderzoek:
 - a. Mogelijkheden te bieden voor vraagarticulatie en netwerkvorming rond landelijke en regionale thema's. Het proces van vraagarticulatie is tijdrovend en intensief. Voor dit voortraject is nu geen financiering. Dit is een belemmering omdat de partners in deze sector vaak zelf beperkte tijd en middelen hebben.
 - b. Langdurige partnerschappen tussen onderzoek, praktijk, onderwijs en maatschappij te stimuleren, door gedurende **langere** tijd te investeren in goed functionerende kennisecosystemen.
 - c. Verbinding tussen verschillende disciplines te stimuleren en te belonen.
2. Zorg voor meer diversiteit en (h)erkenning van de methodische aanpak bij de verschillende beoordelingscommissies.

6. Ontwikkel als een heldere communicatiestrategie en trek daarbij ook samen op, bijvoorbeeld binnen het lectorenplatform 'Kunst≈onderzoek' en het lectorenplatform 'Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie'. Koppel dit aan de gezamenlijke doelen rond het praktijkgerichte onderzoek aan kunsthogescholen.
7. Zorg als onderzoekers (lectoraat) voor budget voor communicatie in (gezamenlijke) onderzoeksvoorstellen.

Adviezen aan het ministerie van OCW

1. Maak een pilot voor een derde cyclus ook financieel mogelijk.
2. Versterk de deelname van kunst- en cultuurinstellingen aan kennisecosystemen door met additionele subsidiëring en opdrachtverlening de deelname aan het kennisecosysteem te stimuleren.
3. Vergroot de subsidiëring van de fondsen met ge-earmerkt geld voor onderzoek

Bijlage 2: Overzicht van kunsthogescholen en lectoraten

Hogescholen die kunstonderwijs aanbieden en onderzoek doen binnen de kunsten

1. Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
2. ArtEZ hogeschool voor de kunsten
3. Avans Hogeschool
4. Codarts, Hogeschool voor de Kunsten
5. Design Academy Eindhoven
6. Fontys Hogescholen
7. Gerrit Rietveld Academie
8. Hanzehogeschool Groningen
9. Hogeschool Inholland
10. Hogeschool Rotterdam
11. Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
12. Hogeschool der Kunsten Den Haag
13. Zuyd Hogeschool

Onderzoeksgroepen

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Bouwkunst	https://www.bouwkunst.ahk.nl/lectoraten/
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Film	https://www.filmacademie.ahk.nl/lectoraat
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Kunsteducatie	http://www.ahk.nl/lectoraten/educatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Cultureel erfgoed	https://www.reinwardt.ahk.nl/onderzoek/lectoraat/
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Future Urban Regions	http://www.ahk.nl/bouwkunst/lectoraten/urbanism/future-urban-regions
Amsterdamse hogeschool voor de kunsten	Landschapsarchitectuur	https://www.bouwkunst.ahk.nl/lectoraten/landschapsarchitectuur/high-density-energy-landscapes-2017-heden/
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	DAS Research	https://www.ahk.nl/onderzoek/
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Muziek	http://www.ahk.nl/conservatorium/onderzoek
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	High-density energy landscapes	http://www.ahk.nl/bouwkunst/lectoraten/landscape-architecture/high-density-energy-landscapes
Avans	Autonoom maken in kunst en ontwerp	https://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/art-design-and-technology/lectoraten
Avans	Biobased Art and Design	https://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/art-design-and-technology/lectoraten
Avans	Mensgericht creëren in kunst en ontwerp	https://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/art-design-and-technology/lectoraten
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	Mode	http://www.ahk.nl/conservatorium/onderzoek
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	Product & Interior Design	https://www.artez.nl/onderzoek/lectoraat-product-interior-design
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	Muziektherapie	https://www.artez.nl/lectoraat-music-based-therapies-and-interventions
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	Kunst- en cultuureducatie	https://www.artez.nl/onderzoek/lectoraat-kunst-en-cultuureducatie
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	Theorie in de Kunsten	https://www.artez.nl/onderzoek/lectoraat-theorie-in-de-kunsten
Codarts Rotterdam	Transdisciplinary education innovatont	https://www.codarts.nl/transdisciplinary-education-innovation/
Codarts Rotterdam	Performance practice	http://www.codarts.nl/codarts-performance-practice/
Codarts Rotterdam	Performing Arts Medicine	http://www.codarts.nl/codarts-performing-arts-medicine/
Design Academy Eindhoven	Places and Traces	https://www.designacademy.nl/Research/PlacesandTraces/About.aspx

Fontys	Stedelijke strategieën	https://fontys.nl/Over-Fontys/Fontys-Hogeschool-voor-de-Kunsten/Over-FHK-2/Lectoraten-en-Onderzoek/Stedelijke-strategieen.htm
Fontys	Art and society (in ontwikkeling)	https://fontys.nl/Over-Fontys/Fontys-Hogeschool-voor-de-Kunsten/Lectoraten-en-Onderzoek.htm
Gerrit Rietveld Academie	Lectoraat Art & Public Space (LAPS)	https://rietveldacademie.nl/nl/page/397/lectoraat-art-public-space-laps
Hanzehogeschool Groningen	Kenniscentrum kunst en samenleving, bestaat uit 4 lectoraten: 1. Art & sustainability	https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/kenniscentrum-kunst-en-samenleving/lectoraten/lectoraten/popular-culture-sustainability--innovation
Hanzehogeschool Groningen	Image in context	https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/kenniscentrum-kunst-en-samenleving/lectoraten/lectoraten/image-in-context
Hanzehogeschool Groningen	Lifelong learning in Music	https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/kenniscentrum-kunst-en-samenleving/lectoraten/lectoraten/lifelong-learning-in-music
Hanzehogeschool Groningen	Onderzoeksgroep kunsteducatie	https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/kenniscentrum-kunst-en-samenleving/lectoraten/lectoraten/kunsteducatie
Hogeschool Inholland	Media, cultuur en burgerschap	https://www.inholland.nl/onderzoek/personen/onderzoek-joke-hermes
Hogeschool Inholland	Design Thinking	https://www.inholland.nl/onderzoek/personen/onderzoek-guido-stompff
Hogeschool Rotterdam	Creative Business	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/creating-010/lectoren/dr.-paul-rutten/
Hogeschool Rotterdam	Artificial Intelligence & Society	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/creating-010/lectoren/dr.-harbers-maaike/
Hogeschool Rotterdam	Revolutie in de Maak industrie	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/creating-010/lectoren/dr.-peter-troxler/
Hogeschool Rotterdam (Willem de Kooning Academie)	21st century visual Culture/ autonomous practices	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/willem-de-kooning-academy/lectoren/dr.-florian-cramer/
Hogeschool Rotterdam (Willem de Kooning Academie)	Biobased Art & Design	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/willem-de-kooning-academy/lectoren/elvin-karana/
Hogeschool Rotterdam (Willem de Kooning Academie)	Social Practices	https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/willem-de-kooning-academy/lectoren/michelle-teran/
Hogeschool der Kunsten Den Haag	Onderzoek in de Kunsten	http://www.koncon.nl/nl/onderzoek/lectoraat-onderzoek-in-de-kunsten/
Hogeschool der Kunsten Den Haag	Music, Education and Society	https://www.koncon.nl/onderzoek/onderzoeksgroepen

Hogeschool der Kunsten Den Haag	Design and the Deep Future	https://www.kabk.nl/en/lectorates/design/design-and-the-deep-future
Hogeschool der Kunsten Den Haag	Kunst Theorie & Praktijk	https://www.kabk.nl/onderzoek/lectoraat
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Performatieve Maakprocessen	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Research in Creative Practices	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Interactive Narritive Design	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Creatieve Economie	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Muziekontwerp	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Kunst en Professionalisering	https://www.hku.nl/OnderzoekEnExpertise/Lectoraten.htm
Zuyd Hogeschool	Technology driven art	https://www.zuyd.nl/onderzoek/lectoraten/technology-driven-art
Zuyd hogeschool	Autonomie en openbaarheid in de kunsten	https://www.zuyd.nl/onderzoek/lectoraten/autonomie-en-openbaarheid-in-de-kunsten

Bijlage 3: Aanpak van de verkenning

Aanpak

‘Hoe kan het onderzoek aan kunsthogescholen bijdragen aan de beroepspraktijk, het onderwijs en de aanpak van maatschappelijke uitdagingen?’

De hoofdvraag is uitgesplitst naar vijf deelvragen:

1. Wat zijn beleidsmatige ontwikkelingen in de context van het kunstonderzoek?
2. Welke belemmerende en bevorderende factoren van invloed zijn op de verdere ontwikkeling van praktijkgericht kunstonderzoek?
3. Wie doet onderzoek en in welke netwerken?
4. Hoe kan een sterkere regionale positionering gestimuleerd worden?
5. Welke partijen kunnen betrokken worden?

De verkenning is als volgt uitgevoerd:

- Documentenanalyse
- Deskresearch naar bevorderende en belemmerende factoren
- Verdiepende gesprekken met stuurgroepleden
- Verdiepende gesprekken met stakeholders
- Twee vergaderingen met de klankbordgroep waar twee lectoren aan deelnamen (zie bijlage 1)
- Drie werksessies:
 - o Dialoog tijdens een werktafel op 21 juni 2019 met lectoren, onderzoekers, docent/onderzoekers, beleidsmakers en projectleiders van de veertien kunsthogescholen in Nederland
 - o Dialoog tijdens een werktafel op 13 september 2018 met externe samenwerkingspartijen
 - o Werksessie Onderzoek tijdens het KUO-congres op 2 oktober 2019
- Formulering van een advies
- Drie bijeenkomsten met de gehele stuurgroep

De aanpak is kwalitatief en is er op gericht om zoveel mogelijk ideeën op te halen bij lectoren, onderzoekers, docent/onderzoekers, externe partijen in de kunst en bij stakeholders.

Samenstelling stuurgroep

- Liesbet van Zoonen - voorzitter van de stuurgroep. Member Raad van Cultuur. Dean of the Graduate School for Social Sciences and Humanities and Professor of Sociology at Erasmus Universiteit Rotterdam
- Jeroen Chabot – Dean/executive director Willem de Kooning academie, Hogeschool Rotterdam
- Jan Jaap Knol – Directeur-bestuurder Boekman stichting
- Bert Verveld – President Executive Board at Amsterdams University of the Arts
- Richard Slotman - Directeur Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA

Klankbordgroep

- Rogier van Rijn - Associate lector Codarts
- Debbie Straver - Coördinator Platform Kunst ≈ Onderzoek

Deelnemers aan bijeenkomsten

- 21 juni 2019: lectoren, onderzoekers, docent-onderzoekers, projectleiders en beleidsmedewerkers Kunsthogescholen
- 13 september 2019 Werkveld en samenwerkingspartners
- 2 oktober, KUO Next. Aansluiting creatieve industrie (landelijke partners)

Interviews

- Janine Stubbe – Professor of Performing Arts Medicine (lector), Codarts
- Jeroen Chabot, directeur Willem de Kooning Academie
- Jan Jaap Knol, directeur Boekmanstichting
- Bert Verveld, voorzitter van het College van Bestuur van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK).
- Liesbet van Zoonen, hoogleraar sociologie en decaan van de graduate school van drie faculteiten van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Team dat de verkenning heeft uitgevoerd

- Martje van Ankeren, programmamanager Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA, projectleider verkenning
- Yolanda Gagliardi en Paul Poortvliet, Bosman & Vos

Bijlage 4: Relevante regelingen van Regieorgaan SIA

RAAK-mkb

- Bevorderen van kennisuitwisseling om het innovatief vermogen van mkb-ondernemingen te vergroten.
- Criteria: vraagarticulatie (25%), netwerkvorming (25%) en onderzoeksplan (50%).
- 2 rondes per jaar/300k€ per project/looptijd 2 jaar/6 mkb-partners.

RAAK-publiek

- Ruimte creëren voor de ontwikkeling van praktische innovaties die direct aansluiten op de dienstverlening door de publieke sector.
- Criteria: vraagarticulatie (25%), netwerkvorming (25%) en onderzoeksplan (50%).
- 1 ronde van 300k€ per project/looptijd 2 jaar/2 publieke partners.

RAAK-PRO

- Bevordert de kwaliteit van het praktijkgerichte onderzoek aan hogescholen en versterkt de onderzoekscapaciteit van betrokken lectoraten.
- Criteria: vraagarticulatie (20%), netwerkvorming (20%) en onderzoeksplan (60%)
- 1 ronde per 2 jaar/700k€ per project/looptijd 4 jaar/2 praktijkpartners + kennisinstelling.

SPRONG:

- Stimulering van PRaktijkgerichte ONderzoeksGroepen. Versterkt onderzoeksgroepen zodat deze optimaal kunnen bijdragen aan focus en massa van praktijkgericht onderzoek op relevante maatschappelijke thema's, door voor langere perioden financiële zekerheid te bieden.
- Ongeveer 80 M€ beschikbaar voor nieuwe programma's passend binnen het missiegedreven innovatiebeleid.

Hbo-postdoc

Follow-up voor gepromoveerde docenten in het hbo van 2 jaar, waarin de postdoc 50% beschikbaar is voor onderwijs en 50% voor onderzoek binnen een bestaand onderzoeksprogramma van de hogeschool.

- 80k€ per postdoc/2 jaar/op basis van trekkingsrechten/additionele financiering vanuit OCW.

L.INT (Lectoren bij instituten)

Financiering van nieuwe lectorposities bij onderzoeksinstituten, om personele verbindingen tussen fundamenteel en praktijkgericht onderzoek te leggen met als doel innovatie te versnellen.

KIEM-HBO

Impuls voor verkennend onderzoek van hogescholen met (nieuwe) samenwerkingspartners in het mkb en de publieke sector. Gericht op vraagsturing en netwerkvorming.

Thematische Samenwerking

Samenwerking in de kennisketen bevorderen (met universiteiten en praktijk). Voornamelijk in samenwerking met NWO-domeinen, als onderdeel van topsectorenpropositie. Relevant thema dat hiermee is gefinancierd is: Smart Culture 2015 en 2019, uitgevoerd door NWO-SGW.

Lectorenplatforms

Lectoren in Nederland in open en actieve samenwerkingsverbanden verbinden op inhoudelijke thema's.

Take-off hbo

Stimulering van maatschappelijk en economisch relevante innovaties en ondernemerschap dat past bij het karakter van de kennis- en ondernemerschaps-ontwikkeling in het hbo.

- Financiering van de vroege fase van innovatieve en nieuwe bedrijvigheid.
- 2 rondes per jaar/25k€ per project/looptijd max 9 maanden.

Top-up

Het bevorderen van de doorwerking van praktijkgericht onderzoek van hogescholen richting 1) het onderwijs, 2) onderzoek en/of 3) de beroepspraktijk.

- Gericht op doorwerking van door SIA gesubsidieerde projecten.
- 2 rondes per jaar/10k€ per project

Deltapremie

Zichtbaarheid en maatschappelijke relevantie van praktijkgericht onderzoek vergroten en stimuleren dat lectoren zich ontwikkelen tot ambassadeurs van het praktijkgericht onderzoek. Gezamenlijk initiatief Vereniging Hogescholen en Regieorgaan SIA.

Nieuwe prijs (2019) voor lector met impact/1x per 2 jaar/2 lectoren/prijs: 500k€ per lector, te besteden aan onderzoeksgroep

